
ПАУСТОВСЬКА М.В.,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
німецької мови і перекладу,
Київський національний
лінгвістичний університет,
м. Київ

МОДЕЛЬ НАВЧАННЯ ТВОРЧОГО МОНОЛОГУ-РОЗПОВІДІ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У статті описано модель навчання творчого монологу-розповіді засобами театральної педагогіки. Розглянуто основні характеристики моделі, визначено зміст навчання, тобто вибір теми навчання, типів і видів вправ для аудиторних і поза аудиторних занять.

Ключові слова: німецька мова, творчий монолог-розповідь, театральна педагогіка, модель навчання.

В статье описана модель обучения творческому монологу-рассказу средствами театральной педагогики. Рассмотрены основные характеристики модели, определено содержание обучения, т.е. выбор темы обучения, типов и видов упражнений для аудиторных и внеаудиторных занятий.

Ключевые слова: немецкий язык, творческий монолог-рассказ, театральная педагогика, модель обучения.

In the article, the model for teaching a creative narrative monologue using drama techniques is presented. Main parameters of the model are discussed as well as the teaching subject content (topic selection, types and kinds of exercises for curricular and extracurricular activities).

Key words: German language, creative narrative monologue, drama techniques, teaching model.

Навчання творчого монологу-розповіді (ТМР) засобами театральної педагогіки (ТП) відіграє важливу роль в процесі

формування іншомовної комунікативної компетенції (ІКК). Однак кількість методичних досліджень, присвячених такому навчанню, є вельми обмеже-

ною. Вивченням творчого висловлювання займалася низка дослідників, включаючи Н.В. Гераскевич, Н.К. Алтухову, В.І. Невську та деякі ін. Різні автори у різній мірі торкалися питань застосування прийомів ТП у навчанні. Наприклад, В. Ц. Абрамян (1996), О. Г. Кашина (2004), В. А. Ільєв (2004) і С. Р. Фейгінов (2004) займалися дослідженням доцільності використання прийомів ТП у навчанні педагогів. Питаннями використання прийомів ТП у навчанні іноземної мови (ІМ) присвятили свої роботи Р. В. Фастовець (1984), яка дослідила можливості використання прийомів ТП у навчанні іншомовного спілкування, не зосереджуючись однак на особливостях навчання окремих видів мовленнєвої діяльності.

Монолог – один з найважливіших компонентів ІКК. Навчання саме творчого монологу дозволяє ефективно розвивати різні здібності у студентів, а саме: творчу особистість студента, включаючи його асоціативне мислення та артистизм, а також інші здібності – психофізичну свободу, пам'ять, риторичну вправність, увагу, цілісне сприйняття тощо. Однак, сьогодні у більшості освітніх документів недостатньо підкреслюється роль усного творчого мовлення у навчанні ІМ у ВНЗ. Наприклад, ні у Типовій програмі, ані у робочих програмах не передбачено навчання ТМР. Разом з тим, створення творчого монологу заохочує студентів до високого рівня самостійного мислення, спонукає до вдосконалення власних умінь, активізації автономної роботи, привчає до чіткого висловлювання своєї думки. Крім того, творчий монолог має багато спільних рис з діалогом і навчання монологу неминуче призводить до вдосконалення вміння діалогічного мовлення: у діалогічному мовленні зустрічаються так звані “діалогічні монологи”, і чим досконаліше вміння студентів створювати монолог, чим чіткіше і виразніше вони висловлюють свою думку, тим конструктивнішим є діалог, тим справніше є діалогічна комунікація між співрозмовниками.

Таким чином, актуальність нашого дослідження зумовлена необхідністю впровадження новітніх технологій навчання, зокрема прийомів ТП, а також відсутністю розробленої методики навчання творчого монологу-розповіді шляхом застосування прийомів ТП. Об'єктом нашого дослідження є процес навчання ТМР засобами ТП, предметом дослідження є – методика навчання творчого монологічного висловлювання з використанням прийомів ТП.

Мета цієї статті полягає у розробці моделі навчання ТМР засобами ТП, за допомогою якої навчання ТМР стає логічною частиною цілісного навчального процесу оволодіння ІМ.

Ця модель повинна забезпечити досягнення ефективних результатів навчання з використанням прийомів ТП. При цьому у процесі розробки моделі необхідно враховувати специфіку організації процесу навчання німецької мови як першої іноземної на другому курсі ВНЗ, а також особливості розвитку вмінь створювати ТМР.

Взагалі, модель у науці – це штучно створений об'єкт у вигляді схеми, креслення або знакових формул, що є аналогічним об'єкту, який він відображує, відтворюючи більш простим чином його структуру, властивості, взаємозв'язки і відносини між його елементами, безпосереднє вивчення яких пов'язане з певними труднощами, і тим самим полегшує процес отримання інформації про цей об'єкт [1, с. 215-223]. Запропонована нами модель навчання ТМР повністю відповідає цьому визначенню, оскільки характеризується усіма наведеними вище властивостями.

Крім того, розроблені нами моделі притаманні свої особливі характеристики – її системність, послідовність і взаємозв'язок її компонентів, двоєдина спрямованість на розвиток мовленнєвих умінь студентів. Системність моделі означає забезпечення її цілісності та доведення усіх її компонентів до оптимального рівня для досягнення поставленої мети навчання. Послідовність компонентів моделі дозволяє здійсню-

вати навчання від простого до складного, допомагати студентам поступово набувати потрібних знань, розвивати необхідні навички, формувати важливі вміння. Взаємозв'язок компонентів моделі створює спільний навчальний простір, у якому все працює на ефективне вирішення поставлених завдань. Наприклад, цей взаємозв'язок досягається поетапною організацією навчального процесу, продуманим, спрямованим на вирішення певного завдання вибором групи вправ для кожного конкретного практичного заняття, виду вправи для самостійної роботи і різновиду відповідного контролю.

Варто зауважити, що всі характеристики запропонованої нами моделі найкращим способом підтримуються стратегією використання прийомів ТП.

Після визначення головних характеристик моделі навчання ТМР розглянемо її суть. Вона спирається на основні форми організації навчання і пропонує певну тривалість і зміст навчання.

Основні організаційні форми навчання ІМ у ВНЗ включають практичні аудиторні та самостійні позааудиторні заняття. Системний характер запропонованої нами моделі означає, що аудиторні та позааудиторні заняття є раціонально збалансованими, доповнюють один одного і забезпечують вирішення завдань навчання ТМР. При цьому необхідно підкреслити, що провідною формою навчання згідно з нашою моделлю залишаються практичні аудиторні заняття, на яких студенти отримують основні необхідні знання, набувають потрібних навичок, розвивають важливі вміння.

Запропонована нами модель була розроблена на прикладі навчання студентів другого курсу факультету німецької мови КНЛУ, де й здійснювалася експериментальна перевірка нашої методики. У Модульній програмі з німецької мови для другого курсу [4] практичним аудиторним заняттям з німецької мови призначено 12 годин на тиждень. Самостійні позааудиторні

заняття призначено для самостійного повторення студентами навчального матеріалу, опрацьованого на практичних аудиторних заняттях, для вдосконалення набутих навичок і вмінь, підготовки до наступної аудиторної роботи. Для самостійної роботи у Модульній програмі передбачено 13,4 годин на тиждень. У процесі навчання ІМ, що включає навчання всіх видів мовленнєвої діяльності – аудіювання, читання, говоріння й письма, на навчання говоріння відведено близько 1/4 загальної тривалості практичних занять, що становить приблизний мінімальний обсяг часу для навчання усного мовлення. За деякими даними, на I-II курсі на навчання говоріння відводиться більше часу [2]. Зазвичай цей час розподіляється між навчанням діалогічного і монологічного мовлення. У результаті такого підходу тільки 1/8 загальної тривалості практичних занять залишається на навчання монологічного мовлення. Водночас, у навчанні ТМР використовуються усі види мовленнєвої діяльності, що дозволяє збільшити реальну тривалість часу навчання. Такий підхід обґрунтовується тим, що 40% (39 із 96) запропонованих нами вправ передбачає використання усіх видів мовленнєвої діяльності, в тому числі говоріння, в процесі якого продукуються різні типи діалогів і монологів.

Отже, враховуючи специфіку цього ступеня навчання іноземної мови (II курс), а також важливість навчання продуктивного усного мовлення для ефективного формування ІКК у студентів, ми пропонуємо відвести навчанню ТМР з використанням прийомів ТП близько 1/3 від загальної тривалості практичних занять з німецької мови.

Наступним важливим питанням для обґрунтування моделі є визначення змісту навчання, тобто вибір теми навчання, типів і видів вправ для аудиторних і позааудиторних занять. Крім того, основною одиницею організації навчального процесу у нашій моделі виступає навчальний модуль, який

Таблиця 1.

Модель навчання творчого монологу-розповіді майбутніх учителів німецької мови з використанням прийомів театральної педагогіки.

Підмодуль 2.3.1. Тема "Reisen in den deutschsprachigen Ländern und in der Ukraine"		Підмодуль 2.3.2. Тема "Unterkunftsmöglichkeiten in den deutschsprachigen Ländern und in der Ukraine"		Позааудиторна самостійна робота (види вправ)	Контроль
ПЗ*	Групи вправ	ПЗ*	Групи вправ		
1	Г1	15	Г1	Аудіювання і написання ЛО і фраз.	поточний (під час практичних занять)
2	Г1+Г2	16	Г1+Г2	Доповнення речень, таблиць. Аудіювання і читання тексту.	
3	Г1+Г2	17	Г1+Г2	Виділення ключових ЛО у прочитаному або прослуханому тексті. Визначення смислових одиниць у міні-монолозі.	
4	Г2	18	Г2	Створення міні-монологу з опорою на запропоновані запитання або ключові слова.	поточний (під час практичних занять)
5	Г2	19	Г2	Створення фантазійного міні-монологу-розповіді на задану тему.	
6	Г2+Г3	20	Г2+Г3	Використання у міні-монолозі певних ЛО і граматичних структур.	
7	Г2+Г3	21	Г2+Г3	Створення ТМР за прочитаним або прослуханим текстом.	
8	Г3	22	Г3	Використання у розповіді певних ЛО і граматичних структур.	
9	Г3	23	Г3	Створення ТМР з опорою на запропоновані запитання.	поточний (під час практичних занять)
10	Г3+Г4	24	Г3+Г4	Змінювання перебігу подій у розповіді.	
11	Г3+Г4	25	Г3+Г4	Створення ТМР у контексті уявної ситуації.	
12	Г3+Г4	26	Г3+Г4	Читання текстів з визначенням структурних компонентів розповіді. Аналіз тексту-зразка із знаходженням мовних і мовленнєвих явищ, притаманних творчому мовленню. Створення ТМР.	поточний (під час практичних занять)
13	Г4	27	Г4	Створення ТМР.	
14	Г4	28	Г4	Створення ТМР.	рубіжний
29					підсумковий
30					

Примітка. * - на навчання ТМР засобами ТП відведено 1/3 від загальної тривалості практичних занять з німецької мови.

Застосовані скорочення:

ПЗ - практичні заняття

Г1 - група вправ для формування фонетичних лексичних і граматичних навичок монологічного мовлення

Г2 - група вправ для вдосконалення навичок і формування вмінь створювати міні-монолози

Г3 - група вправ для формування вмінь створювати ТМР

Г4 - група вправ для розвитку вмінь створювати ТМР

визначається як структурна складова змістового модуля, що складається з навчальних елементів і реалізується у відповідних організаційних формах навчального процесу [3, с. 88]. Враховуючи особливості кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ВНЗ, ми проводили навчання ТМР у межах одного навчального модуля. Серед усіх навчальних модулів на другому курсі КНЛУ ми вибрали модуль 2.3. [4], що включає два підмодулі, до яких входять теми "Reisen in den deutschsprachigen Ländern und in der Ukraine" і "Unterkunftsmöglichkeiten in den deutschsprachigen Ländern und in der Ukraine". При цьому необхідно зазначити, що в межах кожного окремого підмодуля здійснюється повний цикл навчання ТМР засобами ТП.

Модуль 2.3. складається зі 120 годин загального навантаження студента (3 кредити). На аудиторні заняття припадає 56 годин, по 28 годин на кожну тему. Чотири години відведено на модульну контрольну роботу, а решта 60 годин призначено для самостійної позааудиторної роботи. При цьому варто зауважити, що тривалість самостійної роботи не підлягає жорсткій регламентації, оскільки вона залежить від особистісних потреб, здібностей і можливостей кожного окремого студента. Разом з тим, плануючи час, відведений на позааудиторну самостійну роботу, студенти повинні дотримуватися термінів навчального процесу, щоб встигати виконувати домашні завдання.

Виходячи з викладеного вище, можна представити модель навчання ТМР засобами ТП у табл.1, що дозволяє продемонструвати системність моделі, послідовність і взаємозв'язок її компонентів, спрямованість на розвиток мовленнєвих умінь у студентів. Таблиця містить номери практичних занять з відповідними групами вправ, зміст позааудиторної самостійної роботи, а також відповідні види контролю.

Розроблена нами модель навчання ТМР засобами ТП була апробована нами в ході експериментального навчання, що дозволило підтвердити її відповідність не лише загальним вимогам до подібних моделей, але й специфіці організації процесу навчання німецької мови як першої іноземної студентів другого курсу ВНЗ. Особливо варто підкреслити відповідність моделі поставленим до неї вимогам: вона характеризується системністю, послідовністю і взаємозв'язком своїх компонентів, а також спрямованістю на розвиток мовленнєвих умінь у студентів. Представлена модель навчання ТМР засобами ТП продемонструвала свою здатність забезпечити ефективність навчання ТМР як логічної частини цілісного навчального процесу оволодіння ІМ. Враховуючи важливість впровадження перспективних новітніх технологій як дійового інструменту підвищення ефективності навчання, запропонована модель пропонується до подальшої експериментальної апробації в процесі навчання ІМ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Азимов Э. Г. *Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков)* / Э. Г. Азимов, А. Н. Шукин (298). – СПб.: Златоуст, 1999. – 472 с.
2. Бориско Н. Ф. *Обучение устной монологической речи с использованием видеофонограммы в интенсивном курсе на начальном этапе обучения / немецкий язык : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02* / Наталия Федоровна Бориско. – К., 1988. – 226 с.
3. *Кредитно-модульна система організації навчального процесу : [довідник для студентів]*. – К. : Коо "Освіта України", 2005. – 91 с.
4. *Модульна програма з німецької мови. Професійне спрямування 6.030500 (німецька мова та література)* / [Г. В. Опанасенко, М. С. Дорофєєва, М. В. Климентьєва та ін.]. – К., 2006 – 62 с.